

Sperrefrist: 1.mai kl.16.00

1. mai-tale Eydehamn, 1993

Av statsminister Gro Harlem Brundtland

Med forbehold om endringer

1.mai- dagen - den uttrykker drømmen om en verden i fred, om rike og like muligheter for alle, og håpet om at de stengsler som skiller menneskene fra hverandre skal brytes ned og forsvinne.

Einar Gerhardsen sa det slik i sin 1. mai-tale i 1962: "De land i verden som har noe å gi, de skal yte det de evner for å hjelpe sine brødre i andre land, hjelpe dem til en menneskeverdig tilværelse. Det skal vi gjøre ut fra en alminnelig menneskelig solidaritets- og rettferdighetsfølelse, og det skal vi gjøre ut fra et ønske om på denne måten å gjøre vårt til å skape fred i verden."

Men, kravene om solidaritet med verdens fattige, med de undertrykte, med krigsofrene, kan reises med like stor styrke i dag.

Da den kalde krigen tok slutt og menneskene rakte hverandre hånden, der piggetråd hadde skilt dem, øynet vi at drømmen om virkelig fred i vår del av verden endelig skulle bli oppfylt.

Men selv om håpet er tent i mange land, ser vi nye farer. Ekstrem nasjonalisme, religiøs strid og undertrykte etniske og politiske motsetninger, viser at freden ennå ikke er blitt felleseie.

Inntrykkene av menneskelige lidelser og ødeleggende konflikter, trenger seg ubønnhørlig på oss.

Hver kveld møter vi, på fjernsyn, menneskeskjebner midt i

krigens redsler. Nå er det Bosnia-Herzegovina som gjør sterkeste inntrykk. Vi ser bilder av døde og lemlestedede, barn og voksne - ingen blir spart. Vi ser tortur og terrorhandlinger som uten skånsel rammer familier, landsbyer og byer.

I dag er spørsmålet om verdenssamfunnet skal gripe inn med maktmidler. Mens dette skjer må vi ikke glemme hva vi har gjort og fortsatt må gjøre for å hjelpe dem som lider, som sulter, som mister sine nærmeste i brutal borgerkrig, så nært vårt eget land.

Det er vår plikt og vårt ansvar å hjelpe krigens ofre, hjelpe flyktninger, enten det skjer der eller her hos oss. Norge må være med og ta ansvar og bidra med det vi kan best - slutte opp om FN - slik at striden så snart som mulig kan løses, så våpnene kan legges bort, så frykten kan slippe taket.

Utviklingen i Europa er dramatisk. Men vi må ikke glemme de mange andre, lenger borte, som trenger vår solidaritet. Med hyppige mellomrom opplever vi nye hungerskatastrofer i Afrika. Vi må ikke lukke ørene for ropene om hjelp. Behovene for å drive nødhjelp har ikke blitt mindre, snarere tvert i mot. Men vi må ikke bare bistå når behovet er nødhjelp. Også vårt langsiktige arbeid i utviklingslandene må fortsette.

Likevel - det er ikke nok med bistand om vi skal sikre jordens befolkning et menneskeverdig liv. Dette handler først og fremst om å skape en ny og rettferdig verden. Vi må slippe utviklingslandene mer inn på våre markeder, så de kan bygge opp sine egne samfunn. Vi må hjelpe ved å ettergi gjeld og med å bygge opp de nye demokratier.

Vi må ikke glemme at også vi en gang var et utviklingsland. Det var først da vi klarte å forene politisk demokrati med oppbygging av en sterk stat, at vi fikk til en god økonomisk utvikling. Det var da vi fikk til både velferd og

syssetting.

Mer enn noen gang gjelder Martin Tranmæls ord: "Vi skal stå med bena plantet i norsk jord, men med ansiktet vendt utad."

Den urolige situasjonen i verden og de økende strømmene av flyktninger virker også inn på vårt samfunn. Flere titalls millioner mennesker er på flukt. Norge kan ikke hjelpe alle, men vi må ta vår del. De fleste av dem vi tar imot, er unge mennesker. Noen av dem kan ha håp om å dra tilbake til sitt eget land når forholdene er blitt andre. Andre må etter en tid regne med å få rett til varig opphold i Norge, til å bli våre nye landsmenn. Derfor må vi ta dem med i det norske samfunnet. Da er ikke minst norskopplæring og kunnskap om norske samfunnsforhold viktig, og Regjeringen vil legge enda større vekt på nettopp dette.

Vi må også stille krav til våre nye landsmenn - rett og plikt må gå hånd i hånd. Og i en aktiv politikk for integrering må vi ha holdningsskapende aktiviteter for å motvirke fremmedfrykt og intoleranse. For her har også vi fått et alvorlig problem å hankses med.

Fremmedfrykt og rasisme er noe vi ikke kan stille oss likegyldige til. I flere europeiske land har slike holdninger ligget og ulmet. De har kommet til overflaten i form av demonstrasjoner og angrep på innvandrere. Sterkest så vi det sist høst i Tyskland der flere menneskeliv gikk tapt og mange ble såret og ødelagt for livet. Mange murer seg inne i frykt for nye angrep og trusler.

Også i vårt land blir vi minnet på at folk ikke får leve i fred på grunn av sin hudfarge eller etniske bakgrunn. Selv om fremmedfrykten sjelden gir seg utslag i kriminell voldsbruk, hender det stadig at innvandrere blir trakassert fordi de har en annen rase og kultur. La oss ikke bedømme hverandre etter hudfarge eller annen bakgrunn. Det er mer enn 200 år siden vi

slo fast tanken om at vi alle er født med like rettigheter.

Også for å virkeliggjøre våre mål om arbeid, miljø og rettferdig fordeling ser vi at vi ikke bare må gjøre en innsats her hjemme, men at vi samtidig må gjøre oss sterkere gjeldende ute.

Ansvar for samtid og framtid kan vi ikke overlate til kreftenes frie spill. Vern om miljøet er ett av de områder som klarest viser at det er menneskene selv som må bestemme. Dette kan ikke overlates til tilbud og etterspørsel i et marked. Husk: det er bare mennesker som kan ha visjoner om fremtiden, verne om verdier og treffe valg gjennom demokratiske beslutninger.

Miljøkampen viser også at det ikke er noen grenser for hvor mange fremtidige generasjoner vi må handle i solidaritet med. Forbruker vi det vi har arvet, da blir fremtidige generasjoner de virkelig store gjeldsofre. Vi står overfor avgjørende verdivalg i åra som kommer for å sikre alle mennesker retten til mat, rent vann og ren luft - til utdanning, arbeid, bolig og helse.

Sålenge vi blir 250 000 flere mennesker hver dag, og sålenge en femtedel av jordas befolkning kjenner sulten gnage er det langt igjen før målet om en bærekraftig utvikling er sikret. Men vi kan og vi må vinne også den kampen.

Da må vi gjøre vår jobb her hjemme. Vi må se sammenhengen mellom det vi gjør lokalt og det som skjer globalt. For verden er jo ikke mer enn summen av alle nærmiljøene!

Det er ikke bare innenfor miljøpolitikken det er behov for et tettere samarbeid mellom landene. Internasjonaliseringen av produksjon og forbruk har ført til at makten er forskjøvet til fordel for kapitalkreftene - på bekostning av politiske og demokratiske organer i hvert enkelt land. De nasjonale rammene

for politisk og demokratisk styring strekker ikke lenger til. Derfor må vi lete fram nye redskaper og virkemidler. Vi må forene de demokratiske kreftene på tvers av landegrensene. Det er dette som må være sosialdemokratiets svar på de store internasjonale utfordringene vi nå har foran oss.

*

Det er ikke noe alternativ for Norge å vende ryggen til det åpne internasjonale samfunnet. Det var derfor det gikk så galt i Øst-Europa både med miljø og med velstandsutviklingen - de stengte seg inne både politisk og økonomisk. Og verst av alt: De satte bom for den frie kontakten mellom folkene.

Det vi må gjøre er å gjenvinne den politiske og demokratiske styringen, der hvor markedskreftene i dag rår grunnen.

*

Den største utfordringen vi står overfor er å virkeliggjøre målet om arbeid for alle. Hva er viktigere for tryggheten, for selvtilliten og hverdagen for den enkelte - hva er viktigere for fordelingen enn å ha en jobb å gå til? Den største forskjellen i dag går mellom de som har arbeid og de som ikke har det. Her i Aust-Agder har dere fått merke ledigheten sterkere enn mange andre steder i landet. Dere opplever ledigheten i det nære miljø, blant venner, i den nære familie.

Et samfunn hvor ungdommens første møte med arbeidslivet blir at "deg har vi dessverre ikke bruk for", er i seg selv ødeleggende. Et samfunn som skaper vedvarende høy arbeidsledighet, vil heller ikke skaffe tilstrekkelig ressurser til å kunne betale alle de velferdsoppgavene vi vil og skal ta oss av.

De reformene vi har vunnet, de mål vi har nådd, er blitt til i politisk kamp mot samfunnskrefter som har hatt helt andre mål. Dere her i Eydehamn vet mye om det. Dere har en historie dere kan være stolt av. Dere opplevde et klassesdelt samfunn, dere har opplevd at internasjonale konjunkturer kan slå brutalt inn over et lokalsamfunn som dette, som har vært så avhengig av to

hjørnesteinsbedrifter.

Gjennom å forene kreftene, gjennom å smi de mange viljer i parti og fagbevegelse til en felles innsats, reiste dere allerede i mellomkrigstiden en velferdskommune som ble et eksempel for andre. Et helsestell, en boligpolitikk, en skolesektor og et kulturliv som gav like og rike muligheter for alle.

Under toget nå stoppet vi opp utenfor Nils Hjelmtveits tidligere bolig. Nils Hjelmtveit var læreren som kom til bygda, ble ordfører, stortingsrepresentant og seinere statsråd i Nygaardsvolds regjering. Hjelmtveit var en av forgrunnsfigurene i vår bevegelse, og han har selv understreket at det nære samarbeidet med fagforeningene her i Eydehamn var helt avgjørende for resultatene. Det er bare i et slikt fellesskap vi kan nå våre felles mål, også i dag.

Arendal kommune - og Eydehamn som industristed - sliter. Permitteringer på Arendal Smelteverk rammer lokalsamfunnet. Arbeiderbevegelsen må nå som før gå inn i den gjenstridige virkeligheten og ta fatt på utfordringene. Vi som har arbeid og inntekt må vise vilje til å yte noe for at de ledige skal få et arbeid å gå til.

Regjeringen bruker alle virkemidler for å nå målet om arbeid for alle. Vi har satt i verk omfattende tiltak i offentlig sektor og overfor næringslivet. Om to uker vil Regjeringen legge fram sitt opplegg for hvordan vi skal omfordele midler fra overføringer til tiltak for å skape flere arbeidsplasser på en rekke områder både i offentlig og privat sektor. Også dette er et spørsmål om solidaritet. Vi som har arbeid og trygge inntekter må vise solidaritet med det mindretallet som ikke har.

Den rentenedgangen vi nå opplever er oppmuntrende. Norges Bank har redusert sine renter fra 11 til 7,75 prosent i løpet av få

måneder. Dette gir igjen grunnlag for lavere utlånsrenter i bankene.

Regjeringen vil i Revidert nasjonalbudsjett foreslå at rentene settes ned i statsbankene fra 1. juli i år. Et flertall av rentesatsene foreslås satt ned med 1 eller 2 prosentpoeng. Alt i alt betyr det at anslagsvis 650 000 lån i statsbankene får lavere rente. I Lånekassen får 400.000 låntakere lavere rente. 225 000 lån i Husbanken får lavere rente. En stor del av disse lånene gjelder borettslag, så antall familier som får fordel av rentereduksjonen i Husbanken er langt høyere.

Det vi nå har fått til når det gjelder rentene, viser at det nytter å styre. Vi får nå betalt for den faste økonomiske kurs Regjeringen har ført med støtte fra fagbevegelsen. Den økonomiske utviklingen i Norge er inne på et godt spor.

*

Også i velferdspolitikken står vi overfor store oppgaver. Velferdssamfunnet har vi ikke skapt en gang for alltid. Vi kan ikke skrive ut noen garantiseddell, og tro at jobben er gjort. Dette er noe vi må kjempe for.

Derfor kan det ikke bli snakk om noen reformpause i årene som kommer. Vi vil slå ring om Folketrygden som ryggraden i vårt velferdssystem. Men det vil koste. Når den store etterkrigsgenerasjonen går over i pensjonistenes rekker, vil det bare være to yrkesaktive for hver pensjonist, mens det var fem da Folketrygden ble innført i 1967. I år 2000 - om sju år - vil vi være 20 prosent flere over 80 år enn i dag. Disse tallene taler sitt tydelige språk.

Derfor må vi bruke mer på velferden, samtidig som en mindre del av befolkningen skaper verdiene. For å klare dette blir vi nødt til å finne nye måter å skape verdier på, vi må ta den nye teknologien i bruk og bedriftene må bli mer konkurransedyktige. Det er bare på en slik måte vi kan trygge både velferden og sysselsettingen.

*

Det knytter seg som regel sterke følelser når spørsmålet om utbygging av våre vassdrag står på dagsorden. Det er slett ikke unaturlig. På den ene siden dreier dette seg om verdien av å bevare urørt natur, og på den annen side behovet for sysselsetting, inntekter for lokalsamfunnene og utvikling av det lokale næringsliv.

Slik interessekonflikter finnes det også når det gjelder Tovdalsvassdraget. Noen av dere ønsker hele vassdraget bygget ut, bl.a. flere kommuner her i distriktet. Andre ønsker derimot hele vassdraget vernet, eller å verne deler av det og bygge ut resten.

For Regjeringen er dette ingen enkel sak. Her er det ulike interesser og hensyn som må veies mot hverandre. Etter en grundig behandling og etter å ha vurdert alle høringsuttalelsene nøye, gikk vi inn for å anbefale vern av den delen av Tovdalsvassdraget som strekker seg fra Årdalen t.o.m. Rjukanfoss. Resten av vassdraget ble foreslått plassert i kategori I, som betyr at det skal tilrettelegges for konsesjonsbehandling. Et flertall i Stortinget sluttet seg til dette. Dette er i samsvar med det fagbevegelsen i Aust-Agder nylig vedtok.

Det er grunn til å understreke at å tilrettelegge for konsesjonsbehandling ikke betyr at utbygging allerede er vedtatt. Det må gjennom nye vurderinger og utredninger i departement og regjering. Til slutt er det Stortinget som fatter det endelige vedtak om vassdraget skal bygges ut eller ikke.

*

Vi har mye å ta vare på i Norge. Da er det noen som spør seg hvorfor vi på liv og død skal inn i EF. Jeg vil si et par ord om det til slutt.

Det er ikke slik at det bare er Norge som har noe spesielt å ta vare på. Hvert enkelt land, både de som er medlemmer av EF i dag, og de som ønsker å bli det, har spesielle verdier som de vil ta vare på. Men det disse landene har til felles, er at de har kommet til en viktig erkjennelse; At det ikke går an å ta vare på sine egne interesser bare ved å ha forpliktende samarbeid med seg selv. Vi er avhengig av hverandre. På samme måte som Arendal er avhengig av Grimstad, Risør, Kristiansand eller Oslo er Norge avhengig av Sverige, Danmark, Tyskland og Nederland. Sørlandinger og vestlendinger kan iblant ha forskjellige verdier og oppfatninger, ja, iblant kan de komme opp i diskusjoner så busta fyker, det gjelder også mellom sørlandinger har jeg hørt, men de lar ikke være å samarbeide for det.

Slik er det også internasjonalt. I vår del av verden er EF det organet vi har for å kunne gjennomføre forpliktende samarbeid på tvers av landegrensene. Alt er ikke perfekt og fullkomment med EF. Men det er det instrumentet som 12 demokratiske land i Europa i dag har, og det vil ikke bli dårligere hvis også våre naboland Sverige og Finland og også Østerrike blir medlemmer. I tillegg knytter landene i det tidligere Øst-Europa seg stadig nærmere EF, slik at EF i voksende grad blir en all-europeisk organisasjon.

Norge har sterke forbindelse med omverdenen. Vi har en åpen økonomi - vi kjøper og selger mye fra og til utlandet. Det gjør også dere her i distriktet. Dere er avhengig av at turistene kommer hit, Arendal Smelteverk og bedriften vil uansett EF- eller EØS-tilknytning møte sterkere konkurranse fra utlandet. Bedriftene og arbeidsplassene våre blir stadig mer berørt av det som skjer utenfor landets grenser. Derfor er det viktig at vi blir med på å delta i styringen av det som skjer ute.

EF-saken er en vanskelig sak, og ser særlig ut til å være en vanskelig sak for oss nordmenn. Ordet union forbinder mange

med en historie som vi ikke vil tilbake til.

Men da må vi ha det klart for oss at unionstiden var en tid da Norge var underlagt andre stater. I dager det snakk om noe helt annet - et åpent samarbeid med land som vi er nært beslektet med.

Vår EF-søknad er en naturlig del av den utenrikspolitiske kurs vi har fulgt gjennom mange år ved å søke internasjonalt samarbeid for å ta vare på våre interesser, og på den annen side å kunne være med på å påvirke andre for å få den internasjonale utvikling inn på et bedre spor. Hadde det ikke vært nettopp slik, så ville Norges plass i det nye Europa aldri ha kommet opp igjen på dagsorden. Vi har faktisk tro på det vi er og står for her i landet. Vi tror vi har noe å bidra med i diskusjonene og utformingen av vår framtid. Vi tror at framtiden kan bli bedre om vi får være med på å styre den.

*

La meg helt til slutt gjenta Martin Tranmæls ord: "Vi skal stå med bena plantet i norsk jord, men med ansiktet vendt utad." Jeg ser mange foran meg her i dag som har opplevd mellomkrigstid med nød, usikkerhet og sosiale konflikter, for andre har nok krigen vært bestemmende for synet på livet og samfunnet. Vi som er yngre enn det, har stor respekt for den innsats som ble gjort for oss. For det er dere som skapte det velferdssamfunnet som ga meg og min generasjon muligheter for utdanning, bolig og helse; muligheter mange av dere ikke fikk. Når etterkrigshistorien skal skrives, vil det samfunnet dere skapte bli sett på som et storverk.

Slik dere bygde samfunnet, i solidaritet og fellesskap, slik må vi også bygge videre, med ansvar overfor de svakeste, her hjemme og ute i verden.

Til lykke med dagen!